

Сухачова І. О. – здобувач
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПРОКУРОРОМ РЕЗУЛЬТАТІВ НСРД ЯК ДОКАЗІВ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

Виявлення та розслідування фактів прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди неможливе без застосування стороною обвинувачення таких досить ефективних і дієвих засобів отримання доказів як НСРД. Результати проведення НСРД визнаються чи не найважливішими доказами винуватості у кримінальних провадженнях цієї категорії.

Мета дослідження полягає у визначенні проблемних питань використання прокурором результатів негласних слідчих (розшукових) дій як доказів при розслідуванні корупційних злочинів.

Результати проведеного аналізу матеріалів кримінальних проваджень свідчать про те, що на практиці виникає низка проблемних питань, пов'язаних із отриманням доказів стороною обвинувачення шляхом проведення НСРД під час здійснення досудового розслідування корупційних злочинів, наявність яких негативно позначається як на ефективності здійснення стороною обвинувачення доказування у кримінальних провадженнях цієї категорії, так і на всебічності, повноті та неупередженості проведення всього досудового розслідування [1, с. 197].

На етапі досудового розслідування у кримінальних провадженнях про корупційні злочини важливим завданням сторони обвинувачення є не лише отримання за допомогою НСРД доказів, які відповідають вимогам належності та достатності, а й забезпечення їх допустимості. Ключова роль у цьому належить прокурору, як процесуальному керівнику досудового розслідування.

Як слушно зауважує Д. Б. Сергєєва, здійснення прокурором процесуального керівництва є одним із головних засобів забезпечення законності використання результатів НСРД у кримінальному процесуальному доказуванні [2, с. 256].

Відповідно до ч. 1 ст. 246 КПК України та п. 1.5 Інструкції НСРД визначаються як різновид СРД, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України.

Положеннями ч. 2 ст. 246 КПК України передбачено, що НСРД проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. НСРД, передбачені ст.ст. 260, 261, 262, 263, 264 (в частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді), 267, 269, 269-1, 270, 271, 272, 274 КПК України, проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів. Не дивлячись на наявну законодавчу конструкцію, результати проведеного аналізу матеріалів кримінальних проваджень дають підстави для висновку, що закріплене у ч. 2 ст. 246 КПК України положення не в повній мірі відповідає потребам правозастосовної практики під час здійснення доказування прокурором у досудовому розслідуванні корупційних злочинів [1, с. 190]. Адже лише НСРД, передбачені ст. 264 (зняття інформації з електронних інформаційних систем) і ст. 268 (установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу) КПК України, можуть здійснюватися під час досудового розслідування щодо будь-якого злочину, незалежно від його тяжкості. У той же час, інші важливі НСРД, такі як, наприклад, аудіо-, відеоконтроль особи чи місця, спостереження за особою, річчю чи місцем, контроль за вчиненням злочину тощо, можуть бути проведені стороною обвинувачення лише під час розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину [1, с. 202].

У таких випадках прокурор позбавлений законних можливостей отримувати докази шляхом застосування таких дієвих засобів кримінального процесуального доказування як

НСРД, наприклад, під час розслідування злочину, передбаченого ч. 1 ст. 368 КК України.

З огляду на викладене, з метою забезпечення ефективного здійснення доказування прокурором під час досудового розслідування корупційних злочинів до КПК України необхідно внести відповідні зміни та доповнення до ч. 2 ст. 246 КПК України та інших його положень, згідно з якими допускалося б проведення НСРД не лише щодо тяжких або особливо тяжких корупційних злочинів, а й щодо корупційних злочинів середньої тяжкості.

Негласними слідчими (розшуковими) діями як типовими засобами отримання доказів прокурором у досудовому розслідуванні корупційних злочинів є: аудіо-, відеоконтроль особи; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; спостереження за особою, річчю або місцем; моніторинг банківських рахунків; контроль за вчиненням злочину у формі спеціального слідчого експерименту. Ефективність використання результатів негласних розслідувань у доказуванні при реалізації прокурором функції обвинувачення у досудовому розслідуванні корупційних злочинів залежить, передусім, від ефективного використання ним своїх повноважень, передбачених ст. 36 КПК України та норм доказового права й норм, які регламентують ОРД й НСРД.

Основними проблемами провадження НСРД та використання їх результатів як доказів у досудовому розслідуванні корупційних злочинів є: недосконалість законодавчої конструкції поняття НСРД; відсутність законодавчих можливостей проведення НСРД у кримінальних провадженнях цієї категорії щодо злочинів середньої тяжкості; недосконалість процесуального порядку надання доручення на проведення НСРД; надання слідчими, прокурорами доручень оперативним підрозділам на проведення НСРД в усній формі; недосконалість процедури фіксації ходу і результатів НСРД;

недотримання слідчими, співробітниками оперативних підрозділів вимог КПК України щодо складання протоколів НСРД; застосування слідчими, співробітниками оперативних підрозділів провокації під час проведення контролю за вчиненням злочину. Для здійснення ефективного прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва прокурор має добре знати сутність НСРД, підстави та порядок їх проведення, а також використання їх результатів у кримінальному процесуальному доказуванні, що і є основним призначенням цих процесуальних дій як специфічних таємних засобів доказування. [3, с. 69]. Кінцева оцінка результатів здійснення негласних слідчих (розшукових) дій для використання їх прокурором у доказуванні під час кримінального провадження щодо корупційних злочинів можлива лише після їх перевірки та підтвердження за підсумками інших процесуальних дій.

Список використаних джерел

1. Погорецький М. А., Чернявський С. С., Сергєєва Д. Б., Баганець О. В., Бобровник О. В., Старенький О. С. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою: проблеми доказування стороною обвинувачення у досудовому розслідуванні. За ред. д.ю.н., проф. М. А. Погорецького та С. С. Чернявського. К.: , 2017. С. 197.

2. Сергєєва Д. Б. Прокурорський нагляд за законністю використання у доказуванні фото-, аудіо-, відеоматеріалів та інших носіїв інформації, отриманих під час негласних слідчих (розшукових) дій. *Прокуратура України в умовах європейської інтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 19 травня 2016 р.)*. К.: Національна академія прокуратури України, 2016. С. 256

3. Татаров О. Ю. Окремі проблеми при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. №3. С. 69–77